

Dr. Sigrid Reinitzer

Ko so ji nedavno podelili zlato medaljo "Pro-meritis", so to pospremili z ugotovitvijo: "Sigrid Reinitzer je eno celo poglavje v zgodovini avstrijskih knjižnic!" Njeno znanje temelji na izjemno široki izobrazbi s področij prava, germanistike, geografije, etnologije (iz tega je doktorirala leta 1968), kemijske tehnologije ter bibliotekarstva in dokumentalistike. V graško univerzitetno knjižnico je prišla leta 1971, leta 1978 je prevzela ključne strokovne naloge v njej, od leta 1989 pa je bila kot prva ženska v njeni zgodovini tudi njena direktorica. Ves čas je opravljala še pedagoške obveznosti na kemiji in bibliotekarstvu. Bila je nosilka vsestranske preobrazbe akademskih knjižnic in zaradi teh izkušenj je cenjena po celem svetu. Od leta 1998 do 2002 je bila predsednica Avstrijskega bibliotekarskega združenja ter nepogrešljiva v Ifli in Unesco. Zadnji dve leti, ko je posle vodenja "njene" knjižnice prevzemal dr. Werner Schlacher, se je sama posvetila strateškemu menedžmentu povezovanja knjižnic, arhivov in muzejev na državni in mednarodni ravni. V ta širok okvir je sodilo tudi njeno sodelovanje z Izumom in dolgoletno uspešno vodenje Mednarodnega programskega odbora konferenc COBISS.

OZ: Knjižničarji po svetu, še posebej pa v državah Jugovzhodne Evrope vas poznajo po vaši angažiranosti v različnih pobudah sodelovanja in povezovanja. Je takšna medsebojna odprtost – medkulturnost – tudi v sami naravi knjižničarstva?

Reinitzer: Že stoletja knjižničarji ohranjajo tesne stike v povezavi z izmenjavo informacij in kultur. Knjižnice hranijo znanstveno literaturo, v zadnjem času pa tudi digitalne medije iz lastne države in sosednjih držav. Uporabnikom, še zlasti znanstvenikom, za krajši čas posojajo knjige in ponujajo informacije iz revij in dnevnega časopisja. Desetletja so v ta namen obstajale posebno izdelane in mednarodno priznane "poti" medknjižnične izposoje. V novejšem času, v dobi digitalizacije, skeniranja dokumentov in e-pošte so se te poti zelo spremenile in znatno skrajšale. Medsebojna odprtost torej, po mojem mnenju, leži v naravi knjižničarstva, zato sem ta poklic vedno razumela tudi kot poslanstvo.

OZ: Vaše aktualno delovno področje je opredeljeno kot strateško upravljanje knjižnic,

arhivov in muzejev na lokalni, regionalni, nacionalni in mednarodni ravni. Kako ocenjujete razmere v teh okvirih, kdo so pomembni "igralci" in kako vidite vlogo Avstrije pri tem?

Reinitzer: Glavni "igralci" so vse tri ustanove v enaki meri (knjižnice, arhivi in muzeji, op. p.). Knjižnice imajo pri sodelovanju posebno nalogo, saj svojo zalogo popišejo v skladu z večinoma enotnimi pravili in v veliki meri to storijo celo v elektronski obliki.

Za različne umetnine v muzejih in heterogeno gradivo v arhivih še nimamo enotnih pravil, čeprav že obstajajo različni pristopi, ki izrabljajo možnosti elektronske obdelave podatkov in elektronskega prikazovanja. V Avstriji se je pod vodstvom združenja avstrijskih knjižničark in knjižničarjev izoblikovala delovna skupina BAM (nem. BAM – *Bibliotheken, Archive und Museen*, angl. LAM – *Libraries, Archives and Museums*). Zgled za avstrijsko delovno skupino BAM je nemška delovna skupina EUBAM (http://www.dl-forum.de/deutsch/foren/25_1333_DEU_HTML.htm), ki

se ukvarja z evropskimi težavami knjižnic, arhivov, muzejev in spomeniškega varstva in s pomočjo multidisciplinarnega združevanja projektov digitalizacije prispeva h kulturni dediščini in vprašanju standardizacije v Evropi.

Cilj aktivnosti projektov BAM je pobuda Evropske unije v programu e-Europe (http://ec.europa.eu/information_society/eeurope/2005/index_en.htm). Ta pobuda je za evropske kulturne ustanove izrednega pomena, saj si prizadeva za:

- ohranjanje in evalvacijo evropske kolektivne kulturne dediščine,
- zagotavljanje kulturne raznolikosti,
- lažji dostop do te dediščine za državljane in državljanke,
- krepitev izobraževanja in turizma,
- razvoj novih digitalnih vsebin v storitveni industriji.

Program e-Europe je hkrati pomemben tudi za:

- harmonizacijo razvoja v drugih državah in usklajevanje z drugimi državami,
- sprotno izboljšanje kakovosti in rentabilnosti,
- dostop do informacijskih portalov BAM po vsej Evropi (dostop do digitaliziranih vsebin je treba omogočiti vsem),
- izboljšanje koordinacije evropske politike za vse vrste kulturnih informacij in vsebin,
- tesno sodelovanje z vsemi državami Evropske unije.

V programu e-Europe so pomembne naslednje teme, povezane z aktivnostmi delovne skupine BAM:

- Dolgotrajno arhiviranje. Zvezno kanclerstvo republike Avstrije, Avstrijski državni arhiv in Avstrijska nacionalna knjižnica so 15. oktobra 2007 organizirali delovni sestanek z naslovom: Avstrijska mreža znanja – digitalno dolgotrajno arhiviranje (gl. www.bundeskanzleramt.gv.at/langzeitarchivierung).
- Znaki kakovosti na spletnih straneh. **Jeziki** še vedno predstavljajo največjo oviro pri uporabi kulturne dediščine:
 - preklon na želeni jezik mora biti enostaven in nedvoumen;
 - večjezičnost spletne strani mora biti upoštevana že ob načrtovanju strani (določanje tujih jezikov poleg maternega: sosednje države, države Evropske unije, države izven Evrope, katere dele spletne strani je treba ponuditi v več jezikih?).
- Vključevanje uporabnikov.
- Povezovanje z drugimi spletnimi ponudbami.
- Interoperabilnost (povezljivost): uporaba odprtih si-

stemov ne glede na uporabljeno strojno in programsko opremo.

V Gradcu skupina pod vodstvom univ. prof. Dr. Walterja Kocha (*Steinbeis-Stiftung*) izdeluje lasten portal BAM, ki se zgleduje po evropskih projektih Media Alp in DIS-MARC. Tudi sama od leta 2004 v okviru BAM Avstrija sodelujem pri tem projektu.

OZ: Vaše sodelovanje z Izumom se je začelo ob projektu AALIB – online predstavitve univerzitetnih knjižnic iz prostora Alpe-Jadran pred petnajstimi leti. Razvoj Izuma in sistema COBISS spremljate že kar dolgo obdobje, zato bi bila vaša ocena zelo relevantna!

Reinitzer: Zastopnice in zastopniki knjižnic iz prostora Alpe-Jadran so že zelo zgodaj spoznali, da je čezmejno sodelovanje informacijskih ustanov iz njihovih držav zelo pomembno. Zelo dolgo časa je bil AALIB za tiste knjižnice, ki znotraj svojih držav niso imele natančno določenih nalog, sprva v knjižni, in kasneje tudi v elektronski obliki edini dokaz o njihovi zalogi in njihovih partnerjih. Prikaz v angleškem jeziku je hkrati premostil tudi jezikovne ovire. Posamezni nacionalni jeziki žal niso bili upoštevani, kar pa se pri sistematskem prikazu podatkov ni izkazalo za slabost.

Danes si mora vsaka država prizadevati, da bi kulturne ustanove BAM prikazala kot del programa e-Europe. IZUM lahko v tem primeru s svojimi bogatimi izkušnjami s sistemom COBISS predstavlja kontaktno institucijo. Le redkokatera evropska država ima takšno institucijo, ki hkrati ponuja tudi idealne pogoje za jezike sosednjih držav. Posamezne ustanove uporabljajo različne vrste cenovno ugodne programske opreme, ki jo je potem treba nadgraditi za uporabnost v večjem sistemu, kar stane veliko časa ali denarja, ali pa taka programska oprema za večje sisteme sploh ni uporabna in z njo zastavljenih ciljev ni mogoče uresničiti. Izumove bogate izkušnje bi morale biti na voljo in uporabljene v praksi tudi v sosednjih državah, kot so v celotni Sloveniji.

OZ: Na lanski konferenci COBISS smo sprejeli tudi t. i. Mariborsko deklaracijo o pomenu knjižnic za kakovost univerz. Kako kot dolgoletna direktorica univerzitetne knjižnice gledate na perspektivno vlogo knjižnic v "bolonjskem" notnem evropskem univerzitetnem prostoru?

Reinitzer: Konec devetdesetih let prejšnjega stoletja se je začela pobuda za primerljivost visokega šolstva v Evropi. Bolonjski proces je pravno neobvezujoč dogovor med ministri za šolstvo iz 46 evropskih držav. Srečanja evropskih ministrov, pristojnih za šolstvo, potekajo vsaki dve leti (leta 2001 v Pragi, leta 2003 v Berlinu, leta 2005 v Bergenu, leta 2007 v Londonu in leta 2009 v Leuvnu),

na njih pa ministri uradno določijo, katere cilje je treba doseči v bolonjskem procesu. Hkrati so ministri pristojni tudi za izvedbo različnih konceptov na državni ravni. Pri delu jih podpira delovna skupina na evropski ravni, nacionalni odbori in nacionalne bolonjske skupine (vir: <http://de.wikipedia.org/wiki/Bologna-Prozess>).

Cilje bolonjskega procesa lahko razdelimo na tri osrednje tematske sklope:

- spodbujanje mobilnosti,
- mednarodna konkurenčnost,
- zaposljivost.

Med drugim so bili določeni tudi naslednji cilji:

- ustvariti sistem bolj razumljivih in primerljivih študijskih nazivov, tudi s pomočjo uvedbe dodatka k diplomam,
- ustvariti dvostopenjski študijski sistem,
- uvesti sistem kreditnih točk po Evropskem prenosnem kreditnem sistemu (ECTS)
- spodbujati mobilnost študentov, ne le v geografskem smislu, ampak tudi na področju kulturnih veščin in mobilnosti med univerzami in med študijskimi programi,
- spodbujati evropsko sodelovanje pri razvoju kakovosti,
- spodbujati evropsko dimenzijo visokega šolstva,
- spodbujati vseživljenjsko učenje in izobraževanje,
- spodbujati udeležba študentov (pri vseh odločitvah in pobudah na vseh nivojih),
- spodbujati privlačnost evropskega visokošolskega prostora,
- povezati evropski visokošolski prostor z evropskim raziskovalnim prostorom, zlasti z vključitvijo doktorskih študijev v bolonjski proces.

Dodaten cilj je tudi integracija družbene dimenzije, ki pa jo razumemo kot interdisciplinarni ukrep in zato ne predstavlja samostojnega tematskega sklopa.

Izum predstavlja s svojim enotnim informacijskim in knjižničnim sistemom COBISS osnovo za številne cilje bolonjskega procesa, in ima v primerjavi z drugimi državami veliko prednost. Veliko lažje je doseči cilj vseživljenjskega učenja ob podpori enotnega knjižničnega sistema, v katerega so vključene tudi izobraževalne ustanove (šole, visoke šole in univerze), kot pa ob heterogeni ponudbi informacij, ki se jih moramo naučiti uporabljati v vsaki ustanovi posebej. Tudi za raziskovalne organizacije je enoten informacijski sistem osnova za uspešno delovanje.

Osrednji dostop do e-revij in e-informacij o upravljanju različnih konzorcijskih pogodb bi bilo treba urediti tudi

preko državnega portala. Povezava e-informacij s tiskanimi dokumenti in deli pa je za znanost in izobraževanje velikega pomena za uspešnejše delo.

OZ: Vloga knjižničarjev se hitro spreminja in iz nekdanjega "mirnega" poklica je nastala zelo "dinamična" funkcija. Bi se moral spremeniti tudi status knjižničarja v raziskovalni in akademski skupnosti?

Reinitzer: Delo knjižničarjev in posledično tudi njihova vloga sta se z razvojem spletnih katalogov, mednarodno dostopnih spletnih baz podatkov, e-revij in e-knjig ter uveljavitvijo interneta močno spremenila. Redkokatero dejavnost v knjižnici, pa naj bo to katalogizacija, izposoja, medknjižnična izposoja ali številne možnosti v informacijskih servisih, lahko še primerjamo s časom pred uvedbo interneta. Številne naloge v knjižnicah niso več tako izolirane kot nekoč, temveč predstavljajo člene v dolgi informacijski verigi.

Pri nabavi informacijskih materialov iz vse večje in dražje poplave informacij mora knjižničar v veliki meri poiskati pomoč pri raziskovalni in akademski skupnosti. Pri tem je zelo pomembno tudi strokovno znanje, ki predstavlja dobro podlago za medsebojno zaupanje. Žal pa noben knjižničar ne more biti strokovno podkovan na vseh področjih, zato je tudi v tem primeru vseživljenjsko učenje pomembno in neizogibno.

OZ: Obstaja bojazen, da se prepad med razvitim in nerazvitim delom svetovnega knjižničarstva poglablja. Izum si močno prizadeva, da bi zagotovil "priključek" za balkanske države, ki jih je prizadela nesrečna polpretekla zgodovina. Kako gledate na učinkovitost mehanizmov mednarodne pomoči pri razvoju knjižničarstva?

Reinitzer: Knjižničarska stroka zaradi svoje globalnosti ponuja idealno osnovo za sodelovanje med državami, ki imajo različno razvite informacijske sisteme. Po usodnih udarcih vojne je treba določiti globalne mehanizme pomoči za krepitev informacijske in knjižničarske stroke. Skupna obnova znanosti in kulture v teh državah omogoča tudi krepitev človeških vrednot. Izum v tem pogledu predstavlja vzor, ki ga ne morem prehvaliti in ki ga občujejo tudi številne mednarodne organizacije.

Ena izmed oblik mednarodne razvojne pomoči se kaže tudi tako, da se projekti Evropske unije za knjižničarsko stroko podeljujejo le državam Evropske unije, ki sodelujejo s številnimi državami, ki še niso članice Evropske unije, in le za projekte, ki presegajo meje klasičnega bibliotekarstva in zajemajo kulturno področje BAM.

OZ: Konferenca COBISS se je iz "hišnega" srečanja uporabnikov tudi z vašo podporo razvila v pomembno

regionalno strokovno konferenco knjižničarjev in informatikov. Letos bo posvečena vlogi sistema COBISS pri spodbujanju medkulturnega dialoga. Katere teme se vam zdijo najbolj izzivalne za prihodnja leta?

Reinitzer: Konference COBISS se vzorno razvijajo in danes jih cenijo številni predstavniki knjižničnih sistemov v državah Evropske unije, kot tudi v nekaterih ameriških zveznih državah. Medkulturni dialog bo v naslednjih letih spremljal globalno knjižničarstvo in integriral vse širši krog ljudi.

Po mojem mnenju bi se lahko IZUM v prihodnjih letih ukvarjal z naslednjimi tematskimi sklopi, ki bi jih lahko vključili v dodatne naloge sistema COBISS:

- knjižnica kot portal za znanost in kulturo;
- upravljanje znanja in upravljanje medijev,
- informacijske potrebe različnih uporabniških skupin,
- krepitev človeških vrednot s pomočjo kooperacije na področju znanosti in kulture.

OZ: Vaš strokovni razgled seže daleč preko meja knjižničarstva, saj ste se izšolali in delovali tako na naravoslovnem, tehničnem kot tudi na humanističnem področju. Je takšna "multidisciplinarnost" pomembna za knjižničarsko delo in bi zato morali, razen za diplomante posebnega knjižničarskega študija, puščati v knjižnicah odprta vrata tudi za druge strokovne profile?

Reinitzer: Mislim, da bi lahko študij bibliotekarstva veliko pridobil, če bi ga omogočili tudi kandidatom, ki so en študij že zaključili, ali pa takim, ki so prvotni študij opustili. Vsako dodatno znanje, ki ga usvojimo skozi študij, knjižničarjem omogoča boljšo komunikacijo z raziskovalci, znanstveniki in študenti, ki iščejo informacije. Tudi obratno pa obstaja možnost, da si študentje z zaključeno bibliotekarsko izobrazbo pridobijo še dodatni poklic. Informacijska pismenost je lahko osnova za vsak poklic ali kateri koli dodaten študij.

OZ: Z vašo univerzo nas povezuje tudi edini Slovenec med Nobelovci Friderik Fritz Pregl. Minilo je tričetrto stoletja, kar je dobil nagrado za organsko mikroanalizo. Verjetno obstaja tudi kakšna povezava med njim in vašo družino, ki je bila pomembna za graško univerzo in blizu področju, na katerem je deloval tudi Pregl?

Reinitzer: Friderik Fritz Pregl in Friedrich Reinitzer nista bila rojena v Gradcu, ampak sta v to mesto prišla šele kasneje in tam kot znanstvenika preživela pomemben del svojega poklicnega življenja. V istem času je bil na področju kemije dejaven tudi Friedrich Emich, ki se je rodil in tudi umrl v Gradcu. V poletnem študijskem semestru leta 2003 je Harald Wagner tem trem znanstvenikom po-

svetil tudi seminarsko nalogo (vir: http://www.orgc.tu-graz.at/hoegroup/chem_ges/Wagner_2.pdf). Prav gotovo so med njimi obstajale tako znanstvene kot tudi osebne vezi, vendar v družinski zgodovini o tem nimamo nobenih zapisov ali ustnega izročila.

Friderik Pregl (tudi Fritz Pregl), se je rodil 3. septembra 1869 v Ljubljani v takratni Avstro-Ogrski, umrl pa 13. decembra 1930 v Gradcu. Od leta 1913 je bil naprej redni profesor na Inštitutu za uporabno medicinsko kemijo v Gradcu, pred tem je bil tri leta asistent za medicinsko kemijo v Innsbrucku. Pri razvoju klinične kemične analitike je imel Pregl odločujoč pomen. Šele njegova odkritja so omogočila natančno analizo sestavin tudi v najmanjših testnih količinah, kot jih pri kliničnih in kemičnih analizah poznamo danes. Preglovo delo je pripomoglo k trajnostnemu napredku na področju preiskovanja presnove, hormonov in encimov. Največji Preglov vpliv se kaže prav v tem, da svoje metode ni skrival, ampak jo je demonstriral pri svojih predavanjih in poleg tega uredil tudi laboratorij v Gradcu, kjer so se kemiki s celega sveta lahko naučili te metode. Šele z uvedbo metode določanja strukture kristalov z uklonom rentgenske svetlobe, masne spektroskopije in jedrske magnetne resonance se je organska mikroanaliza nekoliko pomaknila v ozadje. Leta 1923 je Friderik Pregl prejel Nobelovo nagrado za kemijo "za razvoj mikroanalize organskih snovi" (http://de.wikipedia.org/wiki/Nobelpreis_f%C3%BCr_Chemie).

Moj dedek, Friedrich Reinitzer, se je rodil 27. februarja 1857 v Pragi, kjer je študiral na Visoki šoli za tehniko med letoma 1874 in 1877. Med 1877 in 1882 je bil asistent na oddelku za kemijo nemške tehnične visoke šole v Pragi, leta 1882 asistent za rastlinsko fiziologijo na nemški univerzi v Pragi, leta 1888 izredni profesor botanike, materialnih znanosti in tehnične mikroskopije na nemški tehnični visoki šoli v Pragi. Leta 1895 je postal izredni profesor za botaniko, materialne znanosti, tehnično mikroskopijo, tehnično mikologijo in kemijo prehranskih in opojnih sredstev na tehnični visoki šoli v Gradcu. Leta 1901 je delal kot redni profesor botanike, materialnih znanosti in tehnične mikroskopije, hkrati je bil tudi predstojnik instituta za botaniko. V letih 1909 in 1910 je bil rektor.

Friedrich Reinitzer je izumil tekoče kristale (1889) in odkril tališče holesteril benzoata in acetata. Umrl je 16. februarja 1927 v Gradcu. Njegove znanstvene dnevnike lahko najdemo v zapuščinski zbirki v Univerzitetni knjižnici v Gradcu (http://ub.uni-graz.at/sosa/nachlass/person/reinitzer/reinitzer_b.htm).

(Razgovor je vodil Franci Pivec.)